

“Ι Δ Ρ Σ”,

Εποντή του Ταχυδρόμου της της Ιδα, κοινή

Ιραφήκε για νὰ μᾶς δεῖξει στὰ πεταχτά τὸν Ἰδα, ἀνήσυχο πνεῦμα περισσότερο, μὲ τάσεις ἐνέργειας στὸν κύκλο τῶν ἐθνικῶν καὶ πολιτειακῶν ζητημάτων. Δὲν ἔρω ἂν δὲ Ἰδας βρῆσιά του εἶναι αὐτός, οὔτε σὲ τὶ κυριώτερα θ' ἀφοσιωθεῖ μιὰν ἡμέρα. Ξέρω πὼς σήμερα εἶναι συγγραφέας μὲ ἔργο βαρύ, δυνατό, ποὺ ἀν τὸ βάθος του βρίσκονται ὁρχόλιθοι· ξελαγχαρισμένων πιὰ ἴσεων, στὴν ἐπιφάνεια του τρέμουν τόσων λογειῶν φῶτα, ἀσταθέστερης ἵσως ψυχολογικῆς κατάστασης καὶ σὰν παροδικῆς κάθε τόσο, μὲ λεπτέτεος ἀξίας. Ο φιλόσοφος ζεῖ μὲ τὰ μάτια ἀνοιχτὰ πρὸς δὲ τι κι ἀν διεβιβλεῖται. Οὔτε περιορίζεται στενὰ στὴ φιλοσοφία του λησμονῶντας τὸ ἀνθρώπινα. Οὔτε ξεχωρίζει τὴν θεωρία ἀπὸ τὴν πράξη, ἥπως κάνουν οἱ ἀκαδημαϊκοί. Ξέρει πὼς ὅποια κι ἀν εἶναι μιὰ ἰδέα, γιὰ νὰ γίνει κτῆμα τῶν ξωνταγών κι ἀτιμοσφρία τους πρέπει νὰ περάσει ἀπὸ τὰ στενὰ τοῦ κινήματος τοῦ πιὸ γεροποιοῦ καὶ τοῦ πιὸ διλοικοῦ. Σὸν τέτοιον βέβαιον δὲ μᾶς τὸν δίνει δ. Ταχυδρόμος. Μᾶς τὸν δίνει περισσότερο σὸν βιογράφος λιτός, ποὺ ἕψερε ὅμως νὰ σταθεῖ στὶς ὥρες τῶν σημαντικῶν του ἔξελιξεων καὶ νὰ παρατηρήσῃ στοργικά. Ι' αὐτὸς ἀρχίζει ἥρεμα τὴν μελέτη του, σὰν παραμύθι. Οἱ χρακτηρισμοὶ μόλις φωτίζονται ἀπὸ τὸ ἀστραφτὸν τῆς πέννας ποὺ τρέχει. “Ομως σὰν καὶ νὰ πληρίσουν ἀπὸ γραμμὴ σὲ γραμμὴ οἱ χυμοὶ τῆς καρδιᾶς του καὶ εἰ συγκινήσεις του, βλέπουμε νὰ φουσκώνει ὁ λόγος, νὰ φουσκώνει καὶ νὰ τελειώνει σ' ἔνα ἑσπερικὸν ὁράσιμον. Τὰ κενὰ ποὺ ὑπάρχουν ἀνάμεσα σὲ τὸν ἔχουν πιὰ σγυμασία, μιὰ κι ἔδωκε τὴν μορφὴ τῆς πρόχειρης ἀνάλυσης στὸ σημείωμά του ὁ κριτικός. ”Επειτα, ἔστι κι ἀν δὲν ἔρει κανεὶς τὴν πολύεδρη προσωπικότητα τοῦ Ἰδα, εἶναι μὲ τέτοιο θερμό τρόπο φιγμένα τὰ χρακτηριστικὰ αὐτά, ποὺ θὰ τὴν φανταστεῖ καὶ ήταν τὴν πλάσει. Εἶναι τρόποι γοργίμιατες ποὺ δινούν τὴν σάρκα καὶ τὸν παλμό, καθελικὰ τὴν ζωή. Κι ἄλλοι, ποὺ μοιάζουν περισσότερο μὲ κεντιές ὑπόστητικές, παρὰ μὲ ἐπίμονη καὶ μεθοδικὴ ἑξερεύνηση. “Ισως ἔτις νὰ φτάνουμε κάποτε σὲ συμπέρασμα σύνταστικώρο καὶ πιὸ συλληπτό. Δὲν ἔρω. ”Ομως ἐδώ τέτοιος φαίνεται ὁ κριτικός τρόπος του Ταχυδρόμου. Ἀγάπη καὶ καλὴ θέληση καὶ μάτια ἔξεταστικὰ καὶ πάνω ἀπ' ὅλα καρδιὰ γεμάτη, νὰ τὶ ζηταμώθηκαν γιὰ νὰ μιλήσουν γιὰ τὸν Ἰδα. Μὰ ἡ φωνὴ ἔδυγήκε τραγουδιστὴ περισσότερο, παρὰ σοφῇ καὶ ἀποκαλυπτικῇ. Βλέπουμε τὸν Ησητὴ ἀπὸ τὴν στιγμὴ ποὺ τὸν τένε κυπάει τὶς φῶτας τῶν πρώτων ἐθνικῶν Ἰδανικῶν, ὅμως δηλασθεῖται ὑπεριεμενικὴ φράση τοῦ βιογράφου μὲ στὰ κομμάτια ποὺ βρᾶζει ἀπὸ τὰ Ἰδια βιβλία του. Μήπως γιὰ γ' ἀκολουθήσουμε ἀμεσα τὰ κινήματα καὶ τὰ λαχταρίσματα τῆς παραξένης ψυχῆς του; Ἀλλὰ κι ἐ Ἰδας, δ. Ιδεολόγος τῶν Βιβλίων, ἀπόμενε στὴ σκιά. Ἀναγλυφικὰ παρέμονες, ζητάει βάθος καὶ συμπλήρωμα. Ο λόγος βιαστικὰ πετώντας δὲ θέλησε νὰ

μᾶς ξεσκεπάσει τὰ μύχια. “Η ἐδελιαστε νὰ πάει κατὰ τὶς δύκωδέστερες ἀνησυχίες του καὶ σταμάτησε μπροστὰ στὶς βαρειὲς θύρες εὐλαβητικά. Ο Ἰδας δὲν εἶναι εὔκολος οὕτε λιτός. Δὲ γράφει γιὰ νὰ γράφει, δπότε θεομορφοῦς κατεῖς ανερευνητρού καὶ δίκιας ἐμπόδια νὰ μποτοῦ τὸ μέλιτο τοῦ εργού του. Γράφει γιὰ νὰ

δεν εἶναι παρὸ νὶ συμπλήρωση καὶ νὶ ἐπέκταση καὶ νὶ ἔξελιξη τοῦ ἄλλου. Άσυλεμένα ὅλα στὸ Ἰδιο μοτίβο, τὴν Πατρίδα καὶ τὴν Φυλή.

Στὴν ἀρχὴ οἱ ἰδέες του φανερωθήκανε σκληρὰ καὶ μὲ ὄρμη καταρράκτη. Μὲ λίγο-λίγο νὶ ψυχὴ του γαλήνηψε, συγκινήθηκε κι ἀπὸ ἄλλα πράματα, κοντήτερα στὴ ζωὴ τῆς εὐσίας, ἔκλινε κι ἀπὸ δῶ, ἔγυρε κι ἀπὸ κεῖ, λούστηκε καὶ σὲ νερὸ ἀπαλότερων, πιὸ αἰστηριστῶν συλλογισμῶν, κ' ἐπὶ τέλους ἤρθε νὶ στιγμὴ νὰ μᾶς δώσει τὸν «Ελληνικὸ Πολιτισμό». Τὸ ἔργο αὐτὸ μὲ τὶς πλευρὲς ἐκτεινόμενες πρὸς τὸ ἀπειρο μιᾶς εἰδωλοπλαστικῆς ἐμπνευσης, ξεδιπλώνεται σοφὰ καὶ μαθηματικά, διατρέχοντας ὅλους τοὺς καιρούς, ποὺ πρέπει νάχει δ ἀρτιος πνευματικὸς στροβίλισμός, σὰν μάλιστα ἔχει τὴν ἀξιωση νὰ λέγεται ἐπισκόπηση πλατεία ἀπὸ κάπου φυλάσσεται μιᾶς ἔθνους ζωῆς.

K: δ πειμαστικὸς ἀέρας ποὺ τάραζε πρὶν τὰ ψυχογονικὰ πέλαγα τοῦ συγγραφέων πέρτει ἔδω, γιὰ νὰ κιττάξει νὶ τελευταία του σύλληψη, μὲ μέτιοπο ἀλόρωτα καὶ σὲ ἀτμοσφράφα ξεκαλλαρισμένη, ἀπὸ τὶς ἡρογές, —γιὰ νὰ προσηγένεται μιὰν ἀνοιξη, δὲ λέω πὼς δὲν ἔγει τὶς ἀδυναμίες του δὲ «Ελληνικὸς Πολιτισμός». Φούντωμα ψυχῆς, ἔχει φλόγες λαμπρές μὰ καὶ καπνό. Κάποιες λεπτομέρειες, ζεφεύγονται τὸ γενικό του σχέδιο, σὲ κάνουν νὰ θυμίζουν, πὼς τὸ πνεῦμα τῶν μεταβατικῶν ἐγκόσμων καταστάσεων, γιὰ νὰ ἐκδηλωθεῖ, χρειάζεται ἀπαραίτητα τὸν ἄνθρωπο. Μὰ μηχανὴ θηλαστή, ποὺ σὲ ρόδες τῆς διο γρήγορα καὶ θυμαστά κι ἔν γυριζούνε, ν' ἀκουμπάνε στὴ γῆ, νὰ δινούνε καὶ τὸ τρίχυ τῆς ἐπαφῆς. Μὰ γιὰ τοὺς ὀπαδούς τῶν ἄκρων, καλύτερα τὸ πνεῦμα σὸν ὑψωθεῖ ἔτοι, νὰ ξειράσει τὰ ὄλικα μέσα τῆς ἑμφάνισής του σὲ χορὸ τῆς ὀργανικῆς ζωῆς καὶ ν' ἀπορείνει ψυλά, πιστὸ στὴν ἀνηφορική γραμμή του. “Ομως δὲ Ἰδας, ἰδιότροπη κι ἀναλυτικὴ φαντασία, ποὺ διυλεύει συγκά σὸν καὶ μὲ κάπιο πείσμα, δὲν παραδέχεται: ἀπαράδικος κανόνες. Ήλεγχα μάλιστα πὼς εἶναι ἀνάγκη του τὸ σταμάτημα σὲ θέση στενή, γιὰ κάτια νέαν ὄρμη του. Τὸ βλέπει κανεὶς. ”Πάχει μπροστά του τὸ ἀπειρό, τὸν ἀπασχολούνε καὶ τὰ δύσα ξειράσει νὶ θάλασσα. Ενῷ αὐτὰ εἶναι φυσικὴ συνέπεια τῆς ἀρχῆς ποὺ λέγεται: αἰώνιο μετατόπισμα καὶ δὲν μπορεῖ παρὰ γὰ φέρεις: στὴν ἐπιφάνεια κατηκάθιτη, εἴτε ἀπομεινάρια, εἴτε περιττὰ στοιχεῖα. Κοσκίνισμα τεράστικας ζωῆς γίνεται. Τὶ συγκροτία ἔχουνε σὲ λιγότερες πάντα λεπτομέρειες γιὰ διάνοιες ἀνώτερες, ποὺ φέρουνε στὴ φύση τους τὸ πλάτος καὶ τὴ γενικότητα; Γράφοντας αὐτά, δὲ θέλω τίποτε ἄλλο, παρὰ γὰ πῶ ἄπλω καὶ διχώς ἀξιωση τῆς σκέψεως ποὺ μισθούνε γένης τὸ φωτεινὸ καὶ πολύπτυχο ἔργο του Ἰδα. Σκέψεις μεγάλες καὶ περάξενες δηλι τόσο γιὰ κείνο ποὺ μοῦ ξεσκεπάσουνε δόση γιὰ κείνο ποὺ μοῦ ξεσκεπάζουνε λίγο-λίγο. Καὶ θερρῶ πὼς συχνὰ τὸ παθαίνει κανεὶς

αύτό, νὰ μετράει τὴ δύναμή του μὲ τὴν ἐντύπωση ποὺ τοῦ κάνει διαβαλίνοντας ἔνα γεμάτο ἔργο η μιὰ ἀριστοκρατικὴ ζωὴ.

"Ομως ἀνεξάρτητα ἀπὸ αὐτά, δ "Ιδας ἔχει εὐγενικὲς συναντήσεις μὲ τὴ λεπτομέρεια. Στὸν «Ἐλληνικὸν Πολιτισμὸν» οἱ περισσότεροι μοῦ φαίνονται κι ἀγαγκαῖοι, γιὰ νὰ ξεστάσουν πιὸ μουσικὰ καὶ πιὸ ἐπιβλητικά καὶ μὲ πιὸ χρώματα κι λυρισμό του. "Εγει τολμούνται

γριολούλουδα. Θὰ τοὺς πλάσουμε υπομονετικά, θὰ τοὺς βάλουμε ἐμεῖς τὰ μάτια καὶ τὶς αἰσθήσεις, Θὰ τοὺς φυσήσουμε ἐμεῖς τὴν πνοή. Θὰ τοὺς πάρουμε ἐμεῖς ἀπὸ τὸ χέρι, γιὰ νὰ ρθοῦνε σιμὰ καὶ ν' ἀκούσουνε τὸ διάστημα χτύπους μας πούθε ξεκινῶνται. Δηλαδὴ θὰ τοὺς βαφτίσουμε στὸ εἶναι μας κι διὸν θὰ βροῦνται τυπώμενοι τὸ ιδεολογικὸν μας φῶς, τότε θὰ μποροῦμε νὰ ολογραφούμενοι φύληντας. "Οι διάσο-

εύχες καὶ τὰ διάλογα της ζωῆς της φυχῆς ἀνοιγμένης πρὸς τὰ γλαυκὰ τῶν δραματιούμων. Καὶ τὶ δὲν περνάει! Μὰ κάποτε καὶ λάμψη σπαθίου ἀκονισμένου. "Ο "Ιδας" εἶνε «σκληρός καὶ εὐαίσθητος μαζί» μᾶς τὸ λέει δ "Ιδας. Κι ἡν ἥθελα νὰ φτάσω σὲ πλατύτερους συμπερασμούς, δὲ θὰ χρειαζόμουνα φωτιστικήρηγρην δύνην ἀπὸ τὸν αὐτοχαρακτηρισμὸν του. "Ετοι ἔχειται ἡ διπλή του ἀρχὴ σὲ ἑλαζσα τὸν κυκλώνουν καὶ τὰ πιὸ του ἀγαπητά. Συμπαθεῖ ἐρωτικὰ τὴν Αγνή, («Μαρτύρων καὶ Πρώτων αἵμα», κεφ. «Αγνή», σελ. 55), τὴ ζητάει καὶ τὴ θέλει κι δημως τῆς μιλάει στεγνά καὶ ἀκίνητα. Σὲ κείνο ποὺ δὲν ειπώθηκε βρίσκεται καὶ ζει τὸ αἴσθημά του. Συκύνει ἀπὸ πάνω της, ἔταν λαυδούδη διάλαντος αὐτή, ἀγγίζει τὴν ἐντελέστερη ἀνθρώπινη κατάσταση καὶ τὴν ἀναπνεεῖ βαθειά, — γιατί; ἐ συγγραφέας ἀφίγει σκοτεινή τὴν φυχολογία τοῦ ἀνθρώπου. "Ισως γιὰ νὰ εὑθυμίσει τραχικὰ μὲ τὸν ἔξατμισμό της. "Ενεργειὲς ἔτοι εἶτε ἀλλοιώς γιὰ τὴν ἔξιντωση τῶν τυραννικῶν στάλλων, κι δημητρίους τοῦ φυσικώτερου, τὸν λυωμένος σὴν ἀπὸ κρίμα προσωπικό, συκύνει καὶ σκουπίζει μὲ χειροναμία παιδιάστικη ἔνα δάκρυ. Ἀπὸ αὐτά, ἐλέπουμε πῶς δυὲ λαγεῖσθαι καταστάσεις στέκουνε μέσα του, ἀλλετελά ἀντίθετες: ἐ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ ἀγδία, ἡ δρμή καὶ τὸ ἀποκάμωμα, μὰ μὲ τὸ ἔσωτερο κι ὑπόκωφο βράσιμο, ἡ μελαγχολία στὶς πιὸ θελκτικὲς καὶ πιὸ ποιητικὲς ποικιλίες της καὶ ἡ χαρὰ ἡ μεταλλική, ἡ σπρωγμένη, — ἀνθδὲς σὸν κάποιας κατ' ἀνάγκην τρίλοσσοφίας ἀπὸ ἔνστικτο αὐτοσυντήρησης — κ' ἐπὶ τέλους ἡ κυριολεκτικὴ ἀνθενή τρυφεράδα καὶ ἡ στέγνα, στὶς ἔκδηλώσεις τὶς πιὸ χυτητές.

"Εργομαὶ στὴν ἄλλη φράση τοῦ "Ιδα, ποὺ περνήσει συγνά μέσα ἀπὸ τὶς σελίδες τῶν ἔργων του, πότε σὰν ἰδεῖς ἀποκρυσταλλωμένη κι ἀλλοτε ἀόριστα καὶ ἔσωτερικά. Η φράση αὐτή θαρρῶ δτι μοῦ λέει πολλὰ γιὰ τὸ ἄγνωστο καὶ στὸν ίδιον ἀκόμη δυναμικὸν ὑποκείμενό του: «Συνεργάτες θέλω, φίλοι, δὲ μεσο χρειαζονται». ("Οσοι ζωντανοί", κεφ. «Σύντροφος καὶ συνεργάτης» σελ. 19). Θαυμάζω τὴν πεποιθηση τοῦ συγγραφέα νὰ βροτάξει μὲ μόνη τὴν κολώνα τοῦ ἔκυπτον του μιὰ καινούργια δημιουργία, στέκομαι ἔμως δειλὴ μπροστά στὴν ὁμολογία τοῦ ἀνθρώπου. Οι συνεργάτες δὲν πρέπει νὰ γίνουνε φίλοι: μαζί, δηλαδὴ κάτι: σὰν ἀντανάκλαση τοῦ ἔγοι μας, γιὰ νὰ είνει καὶ συνεργάτες μας ἀλγηθινοί: Τι θὰ εἰπεὶ συνεργάτης ποὺ δὲ δέθηγκε βαθύτερα καὶ τρυφερώτερα μαζύ μας; Γενικά, μπορούμε νὰ τὸ επούμε αὐτὸ καὶ κυρταζοντας ἀόριστα πρὸς τὰ πολλὰ πρόθυμα χέρια. Μὰ γιὰ κείνους ποὺ θὰ θελήσουμε ν' ἀνεδύσουνε παράλληλα μὲ μᾶς σὲ μιὰ ψηλήν ιδεολογία, θὰ πρέπει νὰ ἔχουμε ἀνοιχτὲς δλες τὶς πύλες μας. "Ετοι ταιριάζει στὸν "Ιδα, γιὰ ζητάει τοὺς συνεργάτες του στὸ βυθὸ τῆς καρδιᾶς του. Θὰ τοὺς πλάσουμε τοὺς συνεργάτες, δὲ θὰ ξεπεταχτοῦν ἀπὸ δποια χώματα, σὰν ἀ-

ιδεῖς του γιὰ τὸν Ενα αντικρυστά στους Παλλούς καὶ γι' αὐτὸ τὴν συζητῶ.

(Στάλλο φύλλο τελιώνει).

ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΙ ΔΟΥΝΑΙΑ

ΣΚΙΤΣΑ ΚΙ ΑΙΣΧΟΝΤΙΚΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ,

ΚΑΤΙ ΣΑΝ ΟΝΕΙΡΟ...

· Ρόδο στὰ χέρια ἐνὸς παιδιοῦ ξεφύλλισε τὸ θάματα, κάποιαν ἀπ' τὰ πόδια τοῦ ἀγρυποῦ, τὸ ποίημα, τ' ἀνθογάλι, τὸ ἀλαβαστρένιο σύντριψμα. Νὰ ή μοῖρα τῶν πανώρων!

K. ΠΑΛΑΜΑΣ

Σ' ἔρειτασμένο ἀρχικὸν ναύ, κοντά στὰ κιονύκρανα συντρίμμια, πάνου σὲ σπόνδυλο καθισμένη, τὴν ἀντίκρουσε ἔνα μενεξεδένιο δειλινὸν τὰ θαμάται μ' ὑρθάνοντα τὰ μάτια τῆς ψυχῆς τ' ἀπέθαντο τῆς ἐντέλειας τραγούδι.

"Εκείνη δὲν τὸν εἶδε.

Κρυμμένος πίσω ἀπὸ μὰ σιητὴν δωρικὴ κολόνα τὴν κοιτοῦσε, ἀδιάκοπα κοιτοῦσε τὸ μικρὸν εὐγενικὸ προσωπάκι πού, σκέψης καὶ μυστηρίου ἀραχνένια μπόλια σκέπαζε, τὸ ξανθόμαλλο κεφάλι ποὺ λέει κι διῆλιος εἶχε ἀτλώσει πάνω του τὶς χρυσὰς ἀκτίδες του κι ἀκόμα τὸ χιονάτο κύκνειο λαιμό της ποιύβγαινε περήφανος μέσ' ἀπ' ἀτλαζένιο, ἀσπρό πουκαμισάκι ποὺ πάνω του ἀναπαυότανε, λικνιζότανε ἡδονικὰ μικρό, ρόζ τριαντάφυλλο.

Ζούλεψε τὴν τύχη τοῦ ρόδου.

Πάνου ἀπὸ τὰ ἔρειπια ἀπλωνόντουσαν τὰ μαῦρα τῆς νύχτας φιερὰ ὅταν μεθησμένη πιά, πλήημυρισμένη μὲ ρυθμοὺς κι ἀρμονίες, θρύλους καὶ μιταλάντιες, στηκώθηκε νὰ φύγει. Πέρασε κοντά του—πολὺ κοντά ἀφίγνοντας νὰ πέσει ἀδιάφορα, τυχαῖα καταγῆς τὸ ποιητικὸ τριαντάφυλλο. "Εφυγε κι δημως Ἐκείνος ἔμεινε κεῖ, καὶ τὴν ἔφερνε νοερὰ κοντά του, τὴν ἐννοιωθε πλάι του ὡς τὴν ὥρα ποὺ ἐκλειστεῖς τὶς πύλες δ στερνὸς γέροντας φύλακας. "Ερρίξε μιὰ ματιὰ γύρω στὶς στητὲς κολόνες ποὺ σὰν ἀσπρά φαντάσματα ὁρθωνόντουσαν στὴν μαυρωσιὰ τῆς νύχτας, σηκώθηκε κ' ἔφυγε παίρνοντας μαζί του τὸ πεταμένο ρόδο ποὺ τὸ